

KNIHY ZÁHAD

REINHARD HABECK

Pohřbená tajemství

Podivné pozůstatky,
záhadné mumie
a tajemné hroby

Copyright © 2019 by Kopp Verlag e.K. Germany
Translation © Pavel Dufek, 2020
Copyright © ALPRESS, s. r. o.

Všechna práva vyhrazena.
Žádnou část knihy není dovoleno užít
nebo jakýmkoli způsobem reprodukovat bez písemného
souhlasu držitele práv, s výjimkou krátkých citací
nebo odkazů, které tvoří součást kritického hodnocení.

Můžete sledovat vysílání nakladatelství
Kopp Verlag na: www.kopp-verlag.de

Z německého originálu GRÄBER, DIE ES NICHT
GEBEN DÜRFTE
vydaného nakladatelstvím Kopp Verlag
přeložil Pavel Dufek
Redakční úprava Hana Porebská
Grafická úprava obálky Tomáš Řízek
Vydalo nakladatelství Alpress, s. r. o., Frýdek-Místek,
2020
shop@alpress.cz
Vydání první

ISBN 978-80-7633-380-2

IN MEMORIAM

*Iris Mayerové-Findigové (1958–2019)
a Andreasi Findigovi (1961–2018),
literárnímu otci Perryho Rhodana,
který zkoumal dobu před potopou a „nebe zezadu“,
objevil „hvězdu se škytavkou“, vyčaroval „ostrovy
z klobouku“ a uháněl „Gagarinovou galaxií“.*

Zkamenělá mumie v Pompejích

ÚVODEM: BYLO VŠECHNO ÚPLNĚ JINAK?

*„Lidé uvěří daleko snáz lži, kterou slyšeli již stokrát,
než pravdě, jež je pro ně úplně nová.“*

Alfred Polgar (1873–1955), rakouský spisovatel

Ne, Albert Einstein se vůbec neučil špatně. Stejně tak neplatí, že se lidé ve středověku domnívali, že je Země placatá. Bambi z dílny Walta Disneyho nebyl srnec, nýbrž koloušek. Velkou čínskou zeď není navzdory všem internetovým bludům možné pozorovat z Měsíce. Staří Římané nenechávali na galejích veslovat otroky, ale legionáře nebo námořníky. Vikingové nenesli přilbice s rohy. A středověký pás cudnosti? Ani ten neexistoval. Všechno to jsou jen moderní mýty!

Ten, kdo jako já coby novinář podobné s oblibou šířené legendy již desítky let vyvrací v knihách a časopisech, si dělá hodně nepřátel, občas dokonce uráží náboženské city a musí počítat s rozhořčenými reakcemi. Ačkoli lze dávno krásně dokázat, že Kolumbus nebyl ze všech objevitelů Nového světa první, ale spíš poslední, Matka Tereza bohužel zdaleka nebyla svatá, Robin Hood či Klaus Störtebeker byli v nejlepším případě loupeživí zlosynové a Martin Luther nepřibil své teze na kostelní vrata ve Wittenbergu, veřejnost raději nadále věří opaku. Protože se to naučila ve školních lavicích. Je to k uzoufání!

Můj ctěný kolega, spisovatel Reinhard Habeck, si občas také rve poslední vlasy. V italském Val Camonica v uplynulých letech objevil a zdokumentoval dosud neznámé petroglyfy. Nadšeného ohlasu od UNESCO se mu bohužel nedostalo. Přesto se s vědomím, že leckteré tajuplné místo „před naším domem“ vyvolává víc otázek než třeba britský komplex Stonehenge, dál souká do málo známých podzemních chodeb v Alpách. Ty jsou tak úzké, že každému musejí nahánět strach. Takřka neúnavně dělá rozhovory s vlastivědci, kurátory muzeí nebo duchovními, aby z nich vymámil názory na nejnovější záhady našeho světa. A jako zvědavý ateista má o mnoha tajemstvích v našich kostelech nebo kláštorech daleko větší ponětí než spousta zbožných lidí.

Kdo předběhne dobu, nemívá na růžích ustláno. Objevitel příčiny horečky omladnic Ignác Filip Semmelweis (1818–1865) byl náležitě doceněn až roky po tragické smrti na psychiatrii. Teorie kontinentálního driftu se dočkala uznání teprve po smrti jejího autora Alfreda Wegenera z roku 1930. A první automobily z dílny Carla Benze? Jeho pohoršení současníci v devatenáctém století je potupně a opovržlivě označovali za „dábelské povozy“. A psychiatrické teze Sigmunda Freuda? Ještě v roce 1910 je význační němečtí učenci haněli jako „záležitost pro policii“ či „moderní formu bludné víry v čarodějnice“.

I učení podléhá „datu propadnutí“. Nejnovější mišmaš sporných vykopávkových záhad od Reinharda Habecka můžete pročitat s okouzlením, nebo s nedůvěrou rozcupovat, avšak rozhodně byste je neměli ignorovat. Ledaže se hodláte zařadit mezi zpátečníky, kteří se už nechťejí ničemu přiučit. Svému příteli přeji z celého srdce co nejvíc čtenářů a nadále hodně objevitelského štěstí při výzkumných výpravách.

Luc Bürgin,
Basilej (Švýcarsko), červen 2019

VE VLASTNÍM ZÁJMU

„*Jdi s dobou, ale čas od času se vrať.*“

Stanisław J. Lec (1909–1966), polský aforista

Milí čtenáři!

Právě se pouštíte do čtení knihy *Pohřbená tajemství*. Ať vás zaujal titul, hrůzostrašné téma, nebo zachováváte věrnost autorovi starému jako Metuzalém, něco vás pro ni zkrátka nadchlo či se vás alespoň zmocnila zvědavost. Za to vám vřele děkuji!

V posledních letech jsem se zabýval různými literárními projekty. Po delší odmlce se nyní setkáváte s pokračováním úspěšné knižní řady, která začala v roce 2008 titulem *Dinge, die es nicht geben dürfte* (Věci, které by neměly existovat). Tenkrát jsem představil pozoruhodné artefakty z muzeí a soukromých sbírek, které jsou stále ještě zahaleny tajemstvím. Následovaly knihy o tajuplných „obrazech“, „silách“, „textech“ a naposledy „bytostech“. Tento svazek o záhadných hrobech je šestý titul zmíněné série a celkově moje dvacátá pátá populárně naučná kniha o hraničních oblastech vědeckých disciplín.

Vzpomínám na své první kroky a dobrodružství coby mladý autor. Zvláštní je, že mi připadá, jako by to bylo teprve včera, a přitom se psal rok 1982 a mně bylo pouhých dvacet let. Moje prvotina *Licht für den Pharao* (*Světlo pro faraona*)

rozpoutala vášnivé spory, především v odborných egyptologických kruzích. Tehdy jsem společně s vídeňskými spoluautory Peterem Krassou a Dipl.-Ing. Walterem Garnem, mezitím zesnulými, rozvířil diskusi o troufalé tezi: Disponovalo již kněžstvo ve starém Egyptě hlubokými elektrotechnickými znalostmi? Starší čtenáři si matně vzpomenou na „žárovky v Dendeře“, možná o nich dokonce četli články.

Od té doby uplynulo bezmála čtyřicet let. Povolání kvalifikovaného zeměměřiče jsem brzy pověsíl na pověsný hřebík. Daleko víc mě lákalo pátrat po příčinách neobjasněných jevů. U toho jsem zůstal. Okouzlení nepochopitelnými úkazy mě neochvějně provází dál. Skoro denně zakopávám o konfliktní příběhy nebo nerozluštěné záhadné otázky, které mi nedají spát. Osudu jsem za to vděčný. Jak známo, nevyřešené záležitosti procvičují mozek. Mám velké štěstí, že se mnou tuto vášeň sdílí moje dlouholetá životní partnerka Elvira. Spolu cestujeme na podivuhodná místa na světě, obohacujeme se o mnoho neuvěřitelných zážitků a objevujeme nové věci. Jinak tomu nebylo ani při získávání podkladů pro tuhle knihu.

Ale něco se za celé ty roky přece jen změnilo. V těchto dnech jsem si toho všiml a malinko mi to dělá starost: Dostavuje se stáří! Kdyby ráčilo znenadání vejít do dveří, byl bych se otočil a utekl před ním. Jenomže se příkradlo velmi pomalu, vlídně a nenápadně. S každým rokem, o který jsme starší, se rovněž dostavuje myšlenka na nevyhnutelné. K životu patří smrt, a ta přichází bez pozvání. Každá noc, kterou od narození prosníme, je příprava na umírání. Cítíme, že náš život jednou nějak skončí.

Většina lidí střetnutí se smrtí z hlavy vyhání. Příprava na smrt platí za společenské tabu. Ale jednoho dne nás neodvratně stejně dostihne. Nejvíc nás zarmoutí, když to potká milované, kteří pro nás byli v životě důležití a doprovázeli nás v něm. Od doby kamenné až po současnost lidstvu připomíná konec života bezpočet hrobů a pohřebních

obřadů v kulturách po celém světě. Tváří v tvář smrtelnosti se ptáme: Využili jsme času, který jsme měli k životu, rozumně? A co nás čeká „na onom světě“? Pro mnoho lidí je průvodcem víra. Vrátime se tam, kde neexistoval prostor ani čas? Svlékneme si po smrti jednoduše pozemský šat a přestrojíme se do nového hávu? Straší naše jemná energie ještě někde v jiných světech? Je pravda, že lidé prohlášení za mrtvé žijí déle? Je všechno dílem náhody, nebo osudu? Zážijeme na onom světě znovuzrození? Nebo je po smrti definitivně po všem?

Smrt má mnoho tváří. Lidé umírají následkem nehod, nemocí, násilí nebo sešlostí věkem. Mnozí dokonce vlastní rukou. Nakonec spočívají naše ostatky – ne vždy, ale ve většině případů – zpopelněné v urně či rozpadlé na prach v rakvi. Ale proč by některé hroby neměly existovat? Člověku vyvstanou hrůzostrašné obrazy: genocida a zločiny proti lidskosti, zohavené oběti teroru a sériových vrahů. Tyto hrůzné činy zástupců „člověka rozumného“ (*homo sapiens*) by se totiž vůbec neměly vyskytovat, a přesto existují od nepaměti. Zdokumentovat hrůzy a hanbu naší civilizace přísluší historikům. Jsou to povolání odborníků.

Genocidu a nutkání zabíjet jsem při výběru témat na obálku knihy vynechal. Ovšem, když jde o mrtvé a hroby, hrůze se úplně nevyhnete. Ale já se přednostně zajímám o jiné zvláštnosti: záhadné mumie, nerozložená těla, podivuhodné mrtvoly, neobjasněné a kuriózní případy úmrtí, podzemní hrobky, neotevřené mohyly a nepochopené votivní dary. Tematický okruh těchto tajemství je bezmezný. Musel jsem udělat přísný osobní výběr neobyčejných případů a nálezů.

Jako autor samozřejmě doufám, že se tato reprezentativní sbírka bude líbit. Většinu hrobů, předmětů v nich nalezených a mumií představených v knize si můžete prohlédnout přímo na místě nebo v muzeích. Za tím účelem jsem uvedl prameny a kontakty.

Kniha by přinesla užitek, kdyby se mi podařilo u *čtenářů* *vzbudit touhu* stát se „svátečním badatelem“ či amatérským archeologem a podnikat objevitelské cesty.

Mrtví nás volají. Navštěvejme tedy strašidelná a zároveň krásná pohřebiště po celém světě. Budou nám přinášet překvapení tak nesmírná, až oněmíme úžasem. Takže vám přeji napínavou četbu!

Srdečně

Reinhard Habeck, Vídeň, červen 2019

KDYBY MRTVÍ MOHLI MLUVIT

„Je to komplikace jasná, když smrt přijde zčistajasna.“

Wilhelm Busch (1832–1908), německý kreslíř, malíř
a spisovatel; z díla *Der Maulwurf* (Krtek), 1874

MRTVOLA V LEDU, PODIVNÉ ZASTAVENÍ ROZKLADU A ZACHOVALÁ SVĚTICE

TÉMA:

Nerozložené mrtvoly

MÍSTA NÁLEZŮ:

Celosvětový jev. Převážně ve velmi suchých pouštních oblastech, dlouhodobě zmrzlé půdě, kyselých rašeliništích, nerostech s obsahem soli nebo neprodyšně uzavřených mohylách a rakvích.

ZVLÁŠTNOST:

Mumie jsou jedinečné archivy lidstva. Vlivem určitých klimatických podmínek, například extrémního sucha nebo studeného průvanu, se může rozkládání mrtvol předčasně zastavit. Stává se to zřídka, ale není to nic výjimečného. Mumie se přirozeným způsobem téměř netknutě konzervovaly po celá tisíciletí. Asi nejznámějším nálezem je „muž z ledu“, označovaný častěji jako Ötzi.

Dlouhodobou konzervaci mrtvol lze provádět rovněž pomocí speciálních technik umělé mumifikace. Nejznámějším příkladem je kult uctívání zemřelých ve starém Egyptě. Několik nerozložených těl, ať už mumifikovaných přirozeným způsobem, nebo uměle, stále ještě představuje pro vědu záhadu. Kdo byly ony mrtvoly? Proč a jak byly konzervovány? Na co ti lidé zemřeli?

ČASOVÝ ÚSEK:

Od roku 8000 př. Kr. dodnes

K VIDĚNÍ (VÝBĚR):

Grónské národní muzeum, Nuuk, Grónsko (mumie z permafrostu v Thule); Jihotyrolské archeologické muzeum, Bolzano, Itálie (ledovcová mumie Ötzi); Muzeum záhad v texaském Austinu (napodobenina „minnesotského ledového muže“); Archeologický park Pompeje v italské Neapoli (zkamenělá těla obětí sopečného výbuchu); Muzeum Silkeborg v dánském Silkeborgu (Tollundský muž nalezený v rašeliništi); Íránské národní muzeum, Teherán, Íránská islámská republika (mumie konzervované solí); muzeum v Čchang-ša, provincie Chu-nan, Čínská lidová republika (zachovalé tělo markýzy Taj); kapucínské katakomby v Palermu na Sicílii („nejkrásnější mumie na světě“); kaple svaté Bernadetty Soubirousové (bývalý klášter svatého Gildarda), Nevers, departement Nièvre ve Francii (nerozložená svěťice); poutní kostel v St. Thomas am Blasenstein, okres Perg v Horních Rakousích („uzený farář“).

VĚČNÝ ODPOČINEK?

Co se s námi stane po smrti? Putuje pak duše do jiného světa? Kdo to může říct s jistotou? Víme jen to, že se tělo rozpadá a podléhá přirozenému rozkladu. Když člověk zemře, nastává posmrtná ztuhlost. Ta trvá dva až tři dny a pak ustupuje. Potom tělo začíná hnit, obvykle po pohřbení v rakvi. Přitom vzniká protiklad k jemné vůni růží: plynný čpavek a sirovodík. Nakonec hnilobné bakterie a houby rozkládají svaly, orgány a kůži – mrtvola se mění v kompost. Zhruba po čtyřech letech leží v truhle už jen kostra. Rozkládání skeletu trvá v hrobech v alpském prostoru v závislosti na kyselosti půdy většinou dvacet až dvacet pět let. Později se v hrobě nacházejí zpravidla už jen zuby a úlomky kostí. I ty se pozvolna rozpadají na prach. Uvědomujeme si, že proti smrti není léku.

To je běžné. Jenomže každé mrtvé tělo se nerozpadne. Rozkládání mrtvol mohou značně zpomalit, nebo dokonce zastavit extrémní klimatické podmínky. Suché horko, dlouhotrvající mráz, nepřístupnost vzduchu či smola a asfalt skýtají ideální podmínky pro konzervaci mrtvol. Bakteriím se zde nedaří. Z nebožtíka se stává mumie v horkém pouštním písku, stejně tak jako v slatinné vodě chudé na kyslík. Na „náhodnou přírodní mumii“ se občas narazí také v soudním lékařství. Ví to mimo jiné molekulární biolog dr. Jan Kiesslich ze Salcburské univerzity: „Stále dokola zkoumáme případy, kdy někdo ležel měsíce, nebo dokonce roky mrtvý ve svém bytě – zde byla ojediněle nalezena úplně suchá mumifikovaná těla.“

Obzvlášť dlouho vydrží hluboce zmrazené tělo. K tomu se váže pradávňý lidský sen o procitnutí ze smrti. Každé dítě zná pohádku od bratří Grimmů o Sněhurce, která v dospívání a plné kráse spala ve skleněné rakvi a otevřela oči až po sto letech. Dnes je v každé domácnosti samozřejmostí mraznička, aby potraviny vydržely dlouho nedotčené a požitelné. Ještě chybí ožívování, jaké vídáme ve vědeckofantastických filmech, když se posádka kosmické lodě po dlouhém vesmírném letu probudí z hlubokého spánku. Nebo když hrdina fantastického příběhu žije dál jako umělé božstvo v lidské podobě.

Mráz také dává naději na kryonizované lidi. V kryonických ústavech po světě se několik set osob nechalo po smrti zmrazit v kapalném dusíku při teplotě minus 196 stupňů Celsia. Bizarní je, že se v několika případech uchovává v mrazicí nádobě z ušlechtilé oceli pouze hlava a mozek. Zmrazení lidé jsou nadobro mrtví, ale před smrtí spoléhali, že je medicína v blízké budoucnosti oživí. Jejich přání prozatím dává lékařům zabrat: Jak zajistit, aby se zmrazením nezničily orgány, mozek a tělesné buňky? A jak konzervované mrtvolky rozmrazit, a přitom je nepoškodit? Jestliže se to provede příliš rychle, kolem buněk se vytvoří ledové krystaly

a nenapravitelně je poškodí. Pokud naopak moc pomalu, již rozmrazená tkáň se rozloží.

Mezitím se řešení problému pohnulo o krok kupředu. V roce 2001 byla objevena „vitřifikace“, zmrazování, při němž nevznikají ledové krystaly. V okamžiku smrti se většina vody v těle nahradí roztokem zvaným „Supercool“. Novou šanci vidí badatelé i v otázce ožívování, například prostřednictvím titěrných nanorobotů, kteří mají v těle opravovat nemocné nebo odumřelé buňky. Nové vyhlídky se přisuzují rovněž metodě „tkáňového inženýrství“, která již dnes umožňuje vytvářet umělou tkáň pomocí lidských kmenových buněk. Pro stoupence kryoniky je každopádně lepší sázet na pokrok v medicíně, než si představovat, jak jejich tělo hnije prolezlé červy. Teprve budoucnost ukáže, zda je tato naděje oprávněná.

MUMIE V PERMAFROSTU

V ledu mohou mrtvoly přečkávat takřka nedotčené i bez umělé pomoci po celá tisíciletí. Matka příroda poskytuje pozoruhodné příklady. Podíl na tom mají změny klimatu. V ledových oblastech neustále taje zmrzlá půda. Tím se vynořuje čím dál víc kostí a mrtvol z pravěku. Na světlo světa vycházejí i hroby.

V roce 1970 bylo na ostrově svatého Vavřince v Beringově moři objeveno konzervované ženské tělo. Z Arktidy je dosud nejstarší, pochází z doby kolem roku 400. Dva roky nato se o pozornost hromadných sdělovacích prostředků postaralo osm mumií ze severozápadního Grónska, nalezených ve skalní jeskyni v opuštěné osadě Qilakitsoq. Zvláštní je, že jde o šest žen a dvě děti, které byly mumifikovány přirozeným způsobem. Oblečeny byly do větrovek a kožešin. Patřily k přímým předkům Eskymáků. Vědci určili, že zemřely přibližně před pěti sty padesáti lety. Záhadou zůstává, proč byly ženy s malými dětmi pochovány odděleně od mužů,

a dokonce izolovaně od osady. Počáteční teze, že muži přišli o život při ztroskotání lodě, se nepodařilo potvrdit. Odborníci se spíš přiklánějí k tomu, že ženy byly do hrobů ukládány v různé době. Jak prokázal rozbor tkáně, jednalo se o tři generace jedné rodiny a jednotlivé osoby patrně zemřely na rozličné nemoci. V jednom hrobě ležely pod kameny čtyři ženy pochované společně a přikryté zvířecí kůží. Na nich bylo položeno půlroční dítě v pevném zimním oblečení. Jeho tělo se dochovalo do takové míry, že ho archeologové nejprve považovali za panenku. Pravda bolí: Jelikož miminko nevykazuje žádné zranění, archeologové připouštějí možnost, že bylo pochováno zaživa spolu se zemřelou matkou. Stejně krutý osud zřejmě potkal také starší, čtyřleté, tělesně postižené dítě. Inuitské jméno místa nálezu Qilakitsoq má zajímavý význam: „Nebe je nízko.“ Pro tak děsivé pohřebiště je to příhodné označení. Tři ženské mumie a roztomilá „panenka“ jsou vystaveny v Grónském národním muzeu v Nuuku.

Daleko starší a opět nečekaně dobře konzervované mumie pocházejí ze Sibiře. V několika hrobech z 1. tisíciletí př. Kr. archeologové našli nerozložená mrtvá těla s neporušenými měkkými tkáněmi. Mimořádně pozoruhodnou mumii objevili v létě 2006 v permafrostu severozápadního Mongolska. Tehdy se německý prehistorik profesor Hermann Parzinger, jeho spolupracovníci z Německého archeologického ústavu (DAI) v Berlíně a jejich ruští a mongolští kolegové zabývali výzkumem ledových kurhanů. Jsou to sypané mohylové hroby vysoké až pět metrů. Nejstarší vznikaly již v mladší době kamenné před dvanácti tisíci lety, nejmladší pocházejí ze středověku. Na Sibiři a v Altaji leží mnoho ještě neotevřených hrobů „zamrzlých“ v permafrostu.

Když Parzinger a jeho kolektiv otevřeli komoru mohyly staré asi 2500 let, spatřili skoro úplně zachovalou ledovou

mumii skythského jízdního válečníka v kompletním stejno-kroji. Měl na sobě nádherný kožich a pozlacenou ozdobu hlavy. Spolu s ním leželi v hrobě dva koně s nasazenou uzdou, dál šperk, nádoby a luk. Tato speciální lovecká zbraň sestává z několika materiálů a zaručovala střelci co největší účinnost. Nálezy analyzovali vědci z univerzity v Gotinkách. Výsledky jsou jedinečné: Muž vysoký 167 centimetrů zemřel zhruba v šedesáti letech na „artrózu a nejasné onemocnění kostí“. Obličej má rozdrčený, tělo tetované a scházejí mu vnitřnosti. Ty mu byly před pohřbem čistě vyjmuty. Někdo, pravděpodobně příslušník kmene, zesnulého polil rtutí! Chtěl tělo uměle ochránit před rozkladem, aniž tušil, že stejnou službu beztak odvede přirozeným způsobem dlouhodobě zmrzlá půda?

ZMRTVÝCHVSTÁNÍ VYHYNULÝCH

Podstatně častěji než lidé se v ledu nacházejí „lyofilizované“ zvířecí zdechliny. K nejslavnějším nálezům patří zcela konzervovaní mamuti, u nichž se dokonce překvapivě

Mumie eskymáckého dítěte z permafrostu stará 550 let

dobře zachoval obsah žaludku. Kdybychom jistojistě nevěděli, že dávno vyhynuli, mohli bychom se domnívat, že tito jedinci, staří až padesát tisíc let, posli teprve před několika dny. Dosud nejzachovalejší mumii je mládě mamuta srstnatého vyproštěné z ledu v květnu 2007 na ruském poloostrově Jamal. Dostalo jméno Ljuba a nový domov v muzeu I. S. Šemanovského v severosibiřském městě Salechard.

Mezitím se japonským vědcům z ósacké univerzity podařilo aktivovat buněčná jádra mamutí zdechliny! Tím se genetické přiblížili zdánlivě utopickému cíli: oživení vyhynulých chobotnatců z doby ledové! Podle této ideje spojované s filmem *Jurský park* genetičtí inženýři aplikují DNA zamrzlého mamutího mláděte do genotypu jeho nejbližšího následníka, a sice slona indického. *To znamená, že se z jedné sloní vaječné buňky odstraní jádro a za něj se injikuje mamutí DNA. Mamutí mládě se potom bude vyvíjet v umělé děloze.*

I kdyby se porod podařil, zůstává nejistota, zda může klonovaný mamut přežít a včlenit se do přírody. Pracovníci Výzkumného střediska pro výživu a zemědělství v Aragonu v americkém státě Georgia naklonovali před lety vyhynulé divoké kozy a jejich geny vpravili do kozy domácí. Po padesáti sedmi pokusech sedm koz zabřezlo, šest z nich potratilo a jedna klon donosila. Krátce po porodu však uhynul kvůli vrozené vadě plic. Při pokusech s „mamofanty“ by bylo riziko daleko větší.

Bez ohledu na to se o šlechtění gigantů z doby ledové usilovně pokouší několik univerzit a výzkumných laboratoří. Molekulární biologové a odborníci v buněčné biologii mají každopádně příslušný genetický materiál k dispozici. Nadace pro výzkum biotechniky Sooam z jihokorejského Soulu se vzkříšením mamuta zabývá již od roku 2012. Zámožným zákazníkům klonuje na zakázku psy a jiná domácí zvířata. K otázce „mamutího projektu“ se tiskový mluvčí a biolog Wang Džä-wun vyjádřil stručně: „Stav projektu je tajný!“

Dříve nebo později se lidstvo návratu vyhynulých zvířat dočká. Pikantní je pomyšlení, že badatelé jednou narazí v permafrostu na zachovalé tělo neandertálce s neporušenými buněčnými jádry. Jak by svět vědy na takový senzační nález reagoval? Připusťme, že by technologie klonování do té doby pokročila tak daleko, že by náhradní matka mohla porodit oživený klon pračlověka. Podle dnešního stavu vědění to je fantastická vize budoucnosti. Ale za padesát let? Budou podobné pokusy navždy tabu?

Dnešní experimenty s klonováním lidských genů etika nedovoluje. UNESCO a úmluva Rady Evropy o lidských právech a biomedicíně zakazují metodu vytváření jednoho nebo několika geneticky totožných lidí. Ale který „doktor Mabuse“ se v tajných laboratořích vojenské státní moci před zákazem zastaví? V srpnu 2014 například vyšlo najevo, že v Číně bylo klonováno nejméně třicet embryí jako zdroje terapie kmenovými buňkami. Tím se Číňané zařadili mezi badatele na přední místo a na klonech pracují intenzivně. V poslední době přicházejí z Číny další a další choulostivé zprávy. V listopadu 2018 polekalo mezinárodní odbornou veřejnost narození dvou geneticky upravených dětí. V tomtéž roce neurovědci z Čínské akademie věd v Šanghaji předložili pět životaschopných kopií makaka jávského. Výsledek vydařeného pokusu s klonováním byl zveřejněn v čínském odborném časopise *National Science Review*. Je oprávněná obava, že se v zákulisí již dávno pracuje na docela jiných, obskurních výzkumných programech?

POCHYBNÝ MINNESOTSKÝ LEDOVÝ MUŽ

V létě 1967 se o mediální rozruch postaral „minnesotský ledový muž“. V USA byl na výročních trzích předváděn tvor podobný opici, vysoký 178 centimetrů, zamrzlý v ledové kře.

V dobře konzervovaných mamutích zdechlinách se ještě našly vzorky tekuté krve.

Kryptozoologové měli za to, že hustě zarostlý tvor je „neandertálec“ nebo „sněžný muž“. Zřejmě byl zastřelen. Nasvědčovala tomu zranění levého oka a utržený týl. Kuriozitou se pochlubil vystavovatel Frank Hansen z minnesotského města Altura. Ujistil, že „ledového muže“ nevládní, ale vypůjčil si ho od „nejmenovaného milionáře z Kalifornie, na veřejnosti ostýchavého“. V roce 1968 si na chlupatého tvora důkladně posvítili dva vědci. Americký anomalistický expert Ivan T. Sanderson (1911–1973) a belgicko-francouzský kryptozoolog dr. Bernard Heuvelmans (1916–2001) dospěli k závěru, že se u ledového muže jedná o opravdovou bytost z masa a kostí. Heuvelmans k tomu zveřejnil vědecký příspěvek a opičí bytosti dal jméno *Homo pongoides*.

Co se týká původu minnesotské kuriozity, existují různé, zčásti dobrodružné a protichůdné informace. Podle

Heuvelmansovy teze jde o „novodobého opočlověka“ původně pocházejícího z vietnamských pralesů. Místní obyvatelé vskutku neustále podávají zprávy o střetnutích s tajemnými „divochy“, které označují „nguai rung“. Potom co byl „minnesotský ledový muž“ údajně ve Vietnamu zastřelen, mrtvola byla propašována do Ameriky. K tomu prý posloužily patologické vaky, v jakých se za války ve Vietnamu převáželi do USA padlí američtí vojáci.

Frank Hansen šířil jinou smělou verzí. Podle něj tělo našla skupina ruských velrybářů v ledové kře v Ochotském moři u Kamčatky. Vyskytla se ještě varianta Američanky Helen Westringové. Ta ve sdělovacích prostředcích tvrdila, že tvora zabila v roce 1966 při lovu v blízkosti Bemidji v Minnesotě.

Jak se „ledový muž“ dostával do středu zájmu veřejnosti, samozřejmě neunikl ani pozornosti vědců ze Smithsonianova institutu, ale nikdy ho nezkoumali. O bytost se zajímal také Federální úřad pro vyšetřování (FBI), neboť měl podezření na vraždu. Krátce nato atrakce v ledové rakvi zmizela z Hansenovy pouťové boudy stejně bleskurychle, jako se v ní ocitla. Údajně to požadoval anonymní vlastník. Když se „ledový muž“ po několika měsících objevil znovu, Hansen oznámil, že to je pouze latexová napodobenina pravého „ledového muže“. Pozorovatelé, kteří viděli obě postavy, potvrdili rozdíl ve vzhledu.

V roce 1981 kostýmní výtvarník a výrobce figurín Howard Ball oznámil, že „ledového muže“ stvořil z gumy. Motívem prý byla co nejrealističtější rekonstrukce pračlověka. Potom jeho umělecký výtvar na desítky let zmizel z očí. Údajně mezitím ležel v lednici vystavovatele Franka Hansena. Po jeho smrti byly exponáty z jeho boudy vydraženy. V únoru 2013 objevil „gumového yettiho“ Texan Steve Busti z Austinu v aukční síni eBay. Výstavní exemplář získal do svého Muzea záhad za dvacet tisíc amerických dolarů. V tomto strašidelném kabinetu kuriozit se

pochybnému reliktu dostalo vhodného místa mezi falešnými a pravými mumii, lebkami, filmovými příšerami a voskovými figurínami.

Údajný originál „ledového muže z Minnesoty“ se už nikdy znovu neukázal. Skeptici připouštějí, že muž v ledové kře a pryžová figura jsou totožné, takže se jednalo o tentýž latexový model a celá záležitost byla od samého začátku fikaný podfuk. Tohle by bylo nejrozumnější vysvětlení. Na groteskní příhodu je přesto cosi matoucího: Jak mohli uznávaní badatelé Sanderson a Heuvelmans naletět na tak nehorázný trik? Odpřísáhli však, že během vypracovávání znaleckého posudku dokonce skrz led cítili hnilobný zápach, a působilo to věrohodně. Bernhard Heuvelmans písemně doložil: „Tři dny jsme to stvoření velmi pečlivě zkoumali a ze začátku jsme byli nanejvýš nedůvěřiví. Ve svých poznámkách jsem musel brát v úvahu možnost podvrhu, ale po prozkoumání objektu mohu ujistit, že nás neoklamali.“

Zní to poněkud zvláště, jenže to tak je zdokumentováno.

NEZNIČITELNÝ ÖTZI

Jestliže senzační objevy mumii nezapadají do dosud dobře známého obrazu dějin, pochybovači jim ukvapeně přidělí nálepku „podvrh“. Nejinak tomu bylo v případě nejznámější ledovcové mumie na světě, muže z horského sedla Hauslabjoch v Ötztalských Alpách, lidově přezdívaného Ötzi.

Mrtvolu objevil německý manželský pár Erika a Helmut Simonovi 19. září 1991 během dovolené na horách. Při sestupu z vrcholu Finailspitze uviděli krátce po poledni mumifikované tělo, částečně vyčnívající z tajícího ledu. Na nepatrný okamžik v dějinách ledovec mumii propustil, a to právě ve chvíli, kdy Simonovi procházeli kolem místa nálezů. Už za několik dní by Ötzi opět zmizel pod sněhem. Při pohledu na mrtvolu v ledovci Helmuta Simona nejprve napadlo, že tam někdo zahodil oblečenou panenku.

Vtom jeho žena zděšeně zvolala: „Panebože, dyť je to člověk!“ Mysleli si, že jde o horolezce nebo lyžaře, který tam přišel o život před několika lety nebo nanejvýš desítkami let. Helmut ho duchapřítomně vyfotil. Ve filmu mu zbýval poslední snímek – a brzy se z něj stala „fotografie roku“ a obletěla svět.

Jedinečné na tomto náhodném objevu je, že se jedná o muže z mladší doby kamenné, který přišel o život ve středním věku a v nadmořské výšce 3210 metrů se zachoval téměř nedotčený, kompletně oblečený a vybavený. Vědci určili, že Ötzi zemřel asi ve čtyřiceti šesti letech před 5300 lety, tedy ještě mnoho staletí před vznikem monumentálních pyramid v Egyptě nebo megalitického chrámu Stonehenge.

Mumifikace Ötziho (viz rekonstrukce na obr. 4 v barevné obrazové příloze) je zvláštní případ: těla v ledu vypadají zpravidla jinak. Tělesný tuk se přeměňuje na takzvaný mrtvolný vosk, pomalu vysychá a obklopuje tělo jako brnění. Předpokladem k tomu je vlhké prostředí s omezeným přísunem kyslíku. To se u Ötziho nestalo. Vzhledem ke svému stáří působí mrtvola nevídaně zachovale. A velmi lákavě pro filmového dokumentaristu Michaela Heima a fotografa Wernera Noska. Položili si otázku, proč ledovec vážící tuny mumii nerozdrtil. A také je udivilo, že se v místě nálezů krátce nato ukázal extrémní horolezec Reinhold Messner. V knize *Die Ötztal-Fälschung* (Ötztalský podvrh), která vyšla v roce 1993, autoři nestoudně tvrdili, že ledovcová mrtvola je ve skutečnosti egyptská mumie a buď Messner jakožto „člověk, který spatřil yettiho“, nebo neznámý vtípálek uložil Ötziho do ledu. Toto zmatené tvrzení bylo záhy vyvráceno. Dnes víme, že ledovcová mumie ležela ve skalní prohlubni. Vhodný charakter terénu chránil Ötziho před nesmírnou tíhou ledu, který v průběhu času pokryl skalní žebra.

Ötzi je pro vědu šťastná náhoda. Málokterou mrtvolu zástupy světových výzkumníků prostudovaly důkladněji. Biologové, patologové, anatomové a genetici ji jaksepatří

rozpítvali do posledního detailu. Od jejího objevu před třiceti lety neberou konce zveřejňované kuriózní příhody a nálezy. Mnoha z nich se dá těžko uvěřit. O věčném odpocinku nemůže být řeči. Muže z ledu je člověku až líto. Z rozmanitých útrap můžeme v kostce shrnout toto:

ŠUMAŘSKÉ VYPROŠTĚNÍ

23. září 1991: Již vyprošťování mrtvoly se neobešlo bez problémů. Při nešetrném zacházení se špičákem, lyžařskými hůlkami a pneumatickými sbíječkami vznikly oděrky a zlomeniny kostí. Za viníky byla později označena zvířata. Balení do igelitového pytle včetně zdánlivého harampádi probíhalo nanejvýš drsně. Luk byl na pytel moc velký, a proto praskl. A tím to ještě neskončilo. Zaměstnanec pohřební služby z horské vesnice Vent zlomil Ötziho levou ruku, aby se mu vešel do rakve. Stáří Ötziho měděné sekery se odhaduje na sto let. Následoval převoz v pohřebním voze do Anatomického ústavu Innsbrucké univerzity. Soudní lékař profesor Rainer Henn se ke sporné identitě mrtvoly vyjádřil takto: „S jistotou je mrtvý.“ Patologové tělo ochotně vydali k pohřbu, protože se u starých mrtvol nemusí dokazovat vražda.

KUPŘEDU DO DOBY KAMENNÉ

Září 1991: Aby se odstranily veškeré pochybnosti, odpovědní lidé se obrátili na prehistorika profesora Konrada Spindlera z Innsbrucké univerzity. Ten potvrdil, že muž z ledu musí pocházet z dávné doby. Po vyhotovení znaleckého posudku byli spolu s kolegy o několik dnů později moudřejší: Stáří mrtvého těla určili na 4000 let, takže pochází z doby bronzové. Následovala oprava: Čepel sekery je z mědi. To znamená, že prapředek musí být starý nejméně 4600 let. Brzy bylo rozhodnuto, že to je dokonce 5300. Ledový muž pochází z mladší doby kamenné, což je světová senzace!

POHŘEŠOVANÁ VARLATA

90. léta 20. století: První výzkumy měly za následek fámy: Ötzi byl údajně vykleštěný. Jak později vyšlo najevo, šlo o neopodstatněné podezření. Ötzimu nic nechybělo. Jenomže mu varlata vyschla a rozmačkal je led nebo nevhodné vyprošťování.

KOMU ÖTZI PATŘÍ?

2. října 1991: O mrtvolu stál kdekdo. Nárok na senzační nález si dělali Italové a Rakušané. Teprve nové měření průběhu hranice objasnilo, že ledová mumie ležela na jihotyrolském území třiadvadesát metrů od rakouských hranic. Ať v Severním Tyrolsku, nebo Jižním, Ötzi byl každopádně objeven v Tyrolsku. Tak či tak, zaručeně se jedná o *Homo tyrolensis*.

ZMIZELÉ A DOPLNĚNÉ RELIKTY

Na konci devadesátých let se některé Ötziho části ztratily. Za výzkumnými účely se dostaly vzorky do ústavů a ke specialistům po celém světě, a přitom je nikdo přesně nezdokumentoval. Proto nikoho nemůže překvapit, že některé z nich platí za ztracené. Neméně skandální je, že se v Ötziho těle nachází třicentimetrový kousek titanu. Při endoskopii se v mrtvole zlomil nástroj a někdo zapomněl úlomek vyndat.

RISKANTNÍ PŘEVÁŽENÍ

16. ledna 1998: Ötziho prozatím poslední cesta vedla z Innsbruckého univerzitního institutu do Jižního Tyrolska. Převrava se uskutečnila za přísných bezpečnostních opatření policie. Důvodem byly hrozby útokem od anonymních aktivistů, kteří chtěli převoz překazit. Brennerská dálnice byla uzavřena. Na státní hranici převzali vzácný náklad italsí bezpečáci a doprovázeli ho do Bolzana. Všechny semaforey tam byly nastaveny na červenou. Dál směl jet pouze konvoj s Ötzim. Po utajované trase se pokračovalo